

EYVAH MESAJINIZ VAR!!

Kim olduğunu bilmediğiniz kişilerden gelen e-postalar, sosyal iletişim ağları aracılığıyla size gönderilen rahatsız edici içerikte iletiler-resimler, geç saatlerde ısrarla devam eden sessiz telefonlar, sizi sevmeyen kişilerden gelen hakaret ve tehdit dolu mesajlar...

Gelişen teknolojinin hayatımızı kolaylaştırdığını söylemek mümkün. Ancak bilgiye ve kişiye ulaşılabilirliğimizin yanında ulaşılabilirliğimizi de arttırdığını söylemek yanlış olmaz. Son zamanlarda maalesef sıklıkla duyduğumuz zorbalık artık sanal ortamda da var. Tıpkı bahsettiğimiz olumsuz ve zarar verici içerikli e-postalar ve mesajlar gibi.

Türkiye’de ve dünyada sanal yolla yapılan bu zorbalığın çarpıcı örneklerine rastlamak mümkün.

*Georgia adlı bir genç kız. 12 yaşındayken okuldaki bir grup arkadaşı ile aralarında sorun yaşanmış ve ardından arkadaşları tarafından kendisine sürekli onu yaralamaya yönelik mesajlar gönderilmiş. Genç kız her gün yaklaşık 5-10 mesaj aldığını ve her mesaja arkadaşlarının ondan ne denli hoşlanmadıklarını ifade ettiğini söylemiş. Okulda kendini güvende hissetmeyen kız “artık evde de kendimi güvensiz ve huzursuz hissediyorum” demiş.

*12 yaşında Lily Rowland ’ın hesap bilgileri ele geçirilmiş ve onun adına mesajlar gönderilmiş. En yakın arkadaşlarının bile bu konu hakkında kendisini suçladıklarını görmüş.

Baş edilmesi zor olan bu süreç çocuğu yada genci intihara kadar da sürükleyebiliyor. Avustralya’nın Melbourne kentinde yaşayan 14 yaşındaki Türk kızı Şeniz Erkan gibi. Genç kız, sosyal paylaşım sitelerindeki hesabına girerek tehdit ve saldırılarda bulunan zorbalıların baskısına dayanamayıp intihar etmiş.

Zorbalığı siber zorbalıktan ayıran mühim bir noktada burada ortaya çıkıyor. Zorbalık;kişinin başka bir kişi yada kişiler tarafından yaralayıcı, örseleyici tutum ve davranışlara maruz kalmasıdır. Zorbalıkta zorba ve mağdur arasında yüzyüze iletişimden bahsediliyor. Mağdur zorbadan uzaklaşabiliyor ve uzaklaştığında risk azalıyor.Ancak siber zorbalıkta zorba mağdura sanal yollarla da ulaşabildiği için başedilmesi daha zor bir hal alıyor durum. Eğer çocuk zorbalıkla baş edemiyorsa, bu süreçte bir yetişkinden yardım alamıyorsa, aile çocuğun zorbalığa maruz kaldığını fark edip müdahale edemiyorsa, sorunla mücadele ederken doğru stratejiler geliştirilemiyorsa riskler daha da artıyor.

Eğitim Öğretim sürecinde de konunun önemini fark eden; öğrenci,öğretmen ve veli farkındalığını arttırmak isteyen Dr. Hüseyin Serin siber zorbalık konusunda ülkemizde yapılmış olan en kapsamlı araştırma ile çok değerli bilgilere ulaşmış.

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü bölüm başkanı ve Talim Terbiye Kurulu eski başkanı Prof.Dr. İrfan Erdoğan danışmanlığında Dr. Hüseyin Serin tarafından gerçekleştirilen araştırma hakkında kendisiyle yaptığımız söyleşide konunun ayrıntılarına dair bilgi aldık.

- Ülkemizde siber zorbalık konusunda yapılmış birkaç çalışma var. Sizin çalışmanızı bu çalışmalardan farklı kılan yanları neler?

Bilgi iletişim teknolojilerinin yoğun kullanılmaya başlanmasıyla beraber siber zorbalık, özellikle son yıllarda Amerika, Kanada, Rusya ve Avrupa’da eğitim bilimciler ve psikologlar, psikiyatristler başta olmak üzere diğer uzmanlar tarafından araştırılan ve tartışılan bir konudur. Araştırmamız, Türkiye’de yeni yeni bilinmeye başlanan siber zorbalıkla ilgili öğrenci, öğretmen ve yöneticilere yönelik gerçekleştirilen en geniş katılımlı çalışma özelliğini taşımaktadır. Ayrıca çalışma, literatürde konuyla ilgili öğretmen ve yöneticilerin farkındalık düzeylerini belirlemeye yönelik gerçekleştirilen ilk ve en geniş katılımlı araştırma özelliğini taşımaktadır. Konuyla ilgili ölçek ve anketler, ortaokulların 5, 6, 7 ve 8. Sınıflarında eğitim-öğretim gören 4291 öğrenci, 916 öğretmen ve 727 yöneticiye uygulandı.

- Siber zorbalık kavramını tanımlar mısınız?

Günümüzün gençleri, geleneksel iletişim araçlarının yerine daha hızlı ve kullanım kolaylığı olan bilgi iletişim araçlarını kullanmayı tercih etmektedirler. İletişimde kullanılan teknolojik araçların kullanımında görülen çok hızlı değişimlere paralel olarak zorbalığın yeni bir türü olarak ortaya çıkan siber zorbalık, web siteleri, anlık mesajlaşma programları, sosyal paylaşım siteleri, e- posta, sohbet (chat) odaları, cep telefonları, gibi elektronik araçlar vasıtasıyla başkalarına zarar vermek için yapılan kasıtlı ve tekrarlayan, bireylerin tehdit edilmesi, küçük düşürülmesi veya onlara cinsel objeler içeren resim ve mesajların gönderilmesi gibi rahatsız edici davranışları içeren zorbalık türü olarak tanımlamaktayız.

- Çalışmanız sonrasında ulaştığınız önemli bulguları bizimle paylaşır mısınız?

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 26.52’sinin siber zorbalığa bir şekilde karıştığı görülmüştür. Öğrencilerin % 9.42’sinin siber zorbalık yaptıkları, % 11.79’unun siber mağdur oldukları ve % 5.31’inin ise hem siber zorba hem de siber mağdur oldukları bulunmuştur.

Siber zorbalık davranışlarında bulunma / siber zorbalık davranışlarına maruz kalma yaygınlığında, cinsiyete göre kız öğrenciler erkek öğrencilerden hem daha az siber zorbalık davranışlarında bulunmakta hem de daha az siber mağdur olmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre altıncı ve sekizinci sınıf öğrencileri beşinci sınıf öğrencilerinden daha fazla siber zorbalık davranışları göstermektedirler. Siber mağduriyet açısından ise beşinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin sekizinci sınıf öğrencilerine göre daha fazla siber mağdur oldukları görülmektedir.

İnternete internet kafeden giren öğrencilerin, internete ev, okul ve arkadaşının evinden giren öğrencilerden daha fazla siber zorbalık davranışları gösterdikleri görülmüştür.

Araştırmada öğrencilerin interneti en çok sırasıyla araştırma-ödev, sohbet, oyun, elektronik posta göndermek için kullandıkları görülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre siber zorbalığa uğradığında anne ya da babasıyla konuşan öğrenciler hem daha az siber zorbalık davranışlarında bulunmakta hem de daha az siber mağdur olmaktadır.

Annesi master / doktora düzeyinde eğitilmiş olan çocuklar annesi ilköğretim mezunu olan çocuklardan, babası sadece okur-yazar olan çocuklar, babası ilköğretim mezunu olan çocuklardan daha fazla siber zorbalık davranışları göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre düşük sosyoekonomik çevredeki okulda okuyan öğrencilerin orta ve üst sosyoekonomik çevredeki okullarda okuyan öğrencilerden daha fazla siber mağduriyet yaşadıkları görülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre okul yöneticilerinin % 6.3'ünün, öğretmenlerin ise %7.6'sının siber zorbalığa maruz kaldıkları bulunmuştur.

Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin % 46.8'i, öğretmenlerin % 52.4'ü daha önceden "siber zorbalık" şeklinde bir kavramı duymadıklarını beyan etmişlerdir.

- **Siber zorbalık, zorbalığa maruz kalan kişi üzerinde ne gibi etkiler bırakıyor?**

Araştırmalar Siber Zorbalık davranışlarının mağdurlar üzerinde özellikle sosyal, akademik ve duygusal anlamda ciddi etkilere neden olduğunu ortaya koymaktadır. Siber zorbalık davranışları siber mağdurların sosyal iletişimlerini olumsuz yönde etkilemekte, çevreye uyumu güçleştiren problemler yaşamalarına neden olmaktadır. Ayrıca bu tür davranışlara maruz kalan öğrenciler arkadaşlık kurmada ciddi güçlükler yaşadıklarını, sınıf arkadaşlarıyla iletişim kurmada sıkıntılar yaşadıklarını beyan etmektedirler.

Siber zorbalığa maruz kalma öğrencilerde okuldan kaçma, disiplin cezası alma, devamsızlık, okulu bırakma, derslere yoğunlaşmama, ders notlarında düşüş, okula kesici alet getirme gibi davranışlara neden olabilmektedir.

Yapılan araştırmalar siber zorbalığa uğrayan mağdurların özellikle yoğun öfke ve üzüntü, mutsuzluk, kızgınlık gibi duygular yaşadıklarını, bu duyguların yanında çaresizlik, dışlanma, hayal kırıklığı, savunmasızlık, depresyon, anksiyete, ve aile problemleri gibi bazı psikolojik sorunlarla karşılaşabildiklerini ortaya koymaktadır. Siber zorbalığın en üzücü sonuçlarından biri de intihardır. Yakın zamanda Kanadalı 15 yaşındaki kız öğrenci Amanda Todd'un siber ortamda maruz kaldığı taciz sonrasında girdiği bunalım sonucu hayatına son vermesi ve ardında bıraktığı not siber zorbalık konusuyla ilgili bütün dünyada ciddi yankı uyandırmıştır. Aynı şekilde geçen yıl Avustralya'da yaşayan 14 yaşındaki lise öğrencisi Şeniz ERKAN'da sosyal paylaşım sitelerinde kendisiyle ilgili yapılan rahatsız edici paylaşımlardan dolayı kendini bir trenin altına atarak hayatına son vermiştir.

- **Siber zorbalığı uyguladığını söyleyen öğrencilerimiz var. Bunun bir zorbalık olduğunun farkında olmadıklarını söylemek mümkün mü? Buna yönelik neler yapılabilir?**

Siber zorbalık, teknolojik bir uzmanlık derecesine dayanmaktadır. Siber zorbalık, yüz yüze zorbalığa göre daha dolaylıdır. Zorbalığı yapanın "görünmezliği" söz konusudur. Geleneksel akran zorbalığından bu yönüyle ayrılan siber zorbalık davranışlarında bulunan öğrenciler çoğu zaman bu davranışının zorbalık olduğunun farkına varamayabilmektedirler.

- **Siber zorbalıkta mağdurun durumu daha ön planda. Ancak zorbalığı uygulayanında sağlıklı düşünüp, davranabilen bir kişi olmadığı söylenebilir. Mağduru kurtarıırken, zorbayı kazanmak adına da bir şeyler yapılabilir mi?**

Siber zorbalık davranışları siber zorbalılar üzerinde de birçok önemli soruna yol açmaktadır. Yapılan araştırmalar, Siber Zorbalık yapan öğrencilerin kendilerinin de zorbalığa uğramaktan veya sosyal statü kaybından korktukları için sosyalleşmekten çekindiklerini ortaya koymaktadır. Bu davranışlarda bulunan ergenlerin

hayatlarının ilerleyen bölümlerinde antisosyal etkinliklerde bulunma, madde kullanma ve başkalarının kişisel eşyalarına zarar verme gibi suç içerikli eylemlere karışmalarının daha yoğun olduğu görülmektedir.

Türkiye’de siber zorbalık davranışlarını önleme ve siber mağdur öğrencilerin yaşadıkları problemlerin giderilmesine yönelik henüz müdahale programları geliştirilmemiştir. Yine Avrupa’da internet kullanımından kaynaklanan problemlerin giderilmesi amacıyla yardım hattı bulunmayan tek ülke Türkiye’dir. Konuyla ilgili müdahale programlarının hazırlanması ve uluslararası örneklere uygun yardım hattının ülkemizde de aktif hale getirilmesi, siber zorbalık davranışlarının önlenmesine ve siber zorbalık davranışında bulunanların ve siber zorba mağdurlarının yaşamış oldukları problemlerin azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

Siber zorbalık davranışları, bu davranışların sebep ve sonuçları, siber mağdurların yaşadığı sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileriyle ilgili konunun önemli paydaşları olan okul yöneticileri, psikolojik danışman ve rehberlik uzmanları, öğretmen, öğrenci ve velilere yönelik bilgilendirici çalışmaların yapılması bu kitlenin siber zorbalık kavramıyla ilgili farkındalık düzeylerinin artırılmasına, öğrencilerin siber zorbalık davranışları ve mağduriyetlerinin önlenmesinde yarar sağlayacaktır.

- **Ülkemizde siber zorbalığı önlemek adına ne gibi çalışmalar yapılıyor?**

Türkiye’de yeni yeni bilinmeye başlanan siber zorbalığı önlemeye yönelik yeterli çalışmaların gerçekleştirilmediğini görmekteyiz. Mevcut ilk ve ortaöğretim rehberlik programları ile öğrenci disiplin yönetmeliklerinde siber zorbalığı önleyici uygulama ve çalışmaların bulunmadığını söyleyebiliriz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) bünyesinde, **Bilgi Toplumu Olma Yolunda Bilişim Sektöründeki Gelişmeler ile İnternet Kullanımının Başta Çocuklar, Gençler ve Aile Yapısı Üzerinde Olmak Üzere Sosyal Etkilerinin Araştırılması Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu’nun** yürütmüş olduğu çalışmalar ve hazırlanan yaklaşık 1000 sayfalık raporun kamuoyu ile paylaşılması konuyla ilgili ülkemizde farkındalığın oluşmasına ciddi katkılar sağlamıştır. Son dönemlerde Milli Eğitim Bakanlığı’nın konuyla ilgili kamu spotları ve broşür çalışmaları yaptığını öğrenmiş bulunmaktayız.

Avrupa’da Bilişim Teknolojilerini verimli kullanma, bu araçların zararlarından korunmak amacıyla hazırlanmış müfredatı olmayan tek ülke konumundayız. Aynı şekilde seçmeli ders olarak okutulan Medya-Okuryazarlığı dersi de içerik yönüyle yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda bilişim okuryazarlığı müfredatı geliştirilmeli ve bilişim teknolojileri dersi ilkokuldan başlamak üzere zorunlu hale getirilmelidir.

- **Öğretmenlere ve velilere tavsiyeleriniz nelerdir?**

Araştırmaya katılan okul öğretmenlerin % 52.4’ü daha önceden “siber zorbalık” şeklinde bir kavramı duymadıklarını beyan etmişlerdir. Öğretmenlerimizin konuyla ilgili farkındalık düzeylerinin yetersiz olduğunu söyleyebiliriz. Siber zorbalık davranışları, bu davranışların sebep ve sonuçları, siber mağdurların yaşadığı sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileriyle ilgili konunun en önemli paydaşlarından olan öğretmenlerimize yönelik bilgilendirici çalışmaların yapılması gerekmektedir. Siber zorbalık davranışları genel olarak okul dışında gerçekleşmektedir. Bu durum öğretmenlerin, yaşanan bu olumsuz davranışları sahiplenmemelerine neden olabilmektedir. Yapılan araştırmalar siber zorbalık davranışlarına maruz kalan öğrencilerin konuyu öğretmeniyle paylaşmaları durumunda kendilerini daha güvende hissettiklerini ortaya koymaktadır. Öğretmenlerimiz öğrencilerle olan iletişiminde konuyu kendileriyle paylaşabilmeleri hususunda onları cesaretlendirmelidir. Bu tür durumlarla karşılaşan öğretmen konuyu rehberlik servisi aracılığıyla veliyle paylaşmalıdır. Veli toplantılarında öğretmenlerimiz tarafından konuyla ilgili bilgilendirici çalışmalar yapılarak ebeveynlerin konuyla ilgili hassasiyeti artırılabilir.

Veliler, öncelikle bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımında çocuklarına karşı iyi bir model olmalıdırlar. Çocuklarıyla olan ilişkilerine önem vermeli, internette herhangi bir sorunla karşılaştıklarında hiç çekinmeden kendilerine başvurabileceğini ifade etmeli, evde bilgisayarı kontrolsüz biçimde çocuklarına vermemelidirler. Velilerimiz Önyargı ve endişelerinizle interneti yasaklamamalı, İnternet ilişkileri ve sanal yaşamla ilgili bilgiler edinerek bu bilgileri çocuklarıyla paylaşmalıdırlar.

Bilgisayarı çocuğun odasına değil, salona veya oturma odasına kurmalı, İnternet evde sırayla kullanılmalıdır. Böylece aynı bilgisayarı kullanarak hem çocuğun aşırı kullanımını engellemiş hem de bilgisayarı denetimsiz bırakmamış olurlar.

Kasten ya da değil; iyi ya da kötü niyet; acı çektirmek, intikam almak ya da sebebi her ne ise... Zorbalık var ise sebebi insan. Ama biliyoruz ki çözümü de insan.Toplumsal farkındalığı arttırmak, bir kişi de bile olsa belki bir nebze değişim yaratabilmek adına yazmak bizden. Duyarlılık sizden. Zorbalıktan uzak, sorunlarını sağlıklı şekilde çözebilen bir toplum temennilerimle.

Psikolojik Danışman Burcu Demir Öncül